

Redacția și Administrația:
Budapesta, VIII., József-körút 18.

Aci sunt a se trimite tot felul de scrisori, cereri și bani.

Apare în fiecare Duminică.

ADEVÉRUL

(GLASUL POPORULUI)

ABONAMENTUL:

Pe 1 an 3 coroane 20 fileri
Pe 1/2 an 1 coroană 60 fileri
Pe 1/4 an 80 fileri
Pe 1 lună 30 fileri
Un număr șingur 6 fileri

Organul partidului socialdemocrat din Ungaria.

*

Foaie pentru poporul muncitor român din Ungaria.

Atent!

Rugăm pe toți frații al căror abonament a expirat, să reînnoască abonamentul, și să ne trimească prețul abonamentului cât mai în grabă, căci la caz contrar vom fi siliți a sista trimiterea „Adevărului“.

Așa dară rugăm pe toți frații să se grăbească cu trimiterea prețului de abonament căci partidul nostru este partidul muncitorilor, astfel fiind, partidul nostru este sêrac și nimeni nu poate pretinde să-i trãmitem foaia „Adevărul“ în dar.

Apostoli ticăloși.

Budapesta, 29 Maiu.

În ziua de astăzi am cãpãtat *Rãvașul* în care ne-a numit pe noi socialiștii de *apostoli ticãloși*. O astfel de titulã am putea sã-i dãm și noi nemernicului acelaia, care în sus numita foaie ne mãscãrește, fãrã ca sã aibã curagiu de a-și subscria numele. Domnul acela sã bagã sub cojocul lui Dr. Dãianu, ori cã dnul Dãianu sub cojocul „*Prietinul*“ ?!

Atãta știm, cã suntem atacați și cu asta ocaziune suntem siliți a lua arma în mână și a da cu atãt mãi virtos, cã dreptatea e de partea noastrã. Dar' fiind în noi mãi mult din simțul omenesc, nu spunem, cã domnia lor, dela *Rãvașul*, ori cã ideia lor, este cauza *vãrsãrei de sânge ce s'a întemplat la Aleșd*.

Noi cãlcãm puținel pe inimã, cã suntem pregãtiți pe aceia, cã unii sau alți *cioflenderi*, și câți trași-impinși, câte venituri toate, sã-și iee curagiul sã critizeze ideia noastrã, persoanele cari o lãțesc și a primi numele de *apostoli ticãloși*.

Pe lângã toate aceste atãta totuși așteptãm dela fiecare om de omenie, ca înainte de ce criticã o idee, un priediciu, s'o învețe, s'o cunoascã.

Sã vedem darã ce serie „*Prietinul*“ *Rãvașului*:

„*Mãcelul dela Aleșd a arãtat în chip îngrozitor, ce roade poate produce rãtãcirea socialismului*“.

Așa sã vede ca cãpãțina scrietorului de loc a luat-o spre rãtãcire, și de aceia dãm loc dlui Dr. Ștefan Petrovič, care deși nu e socialist, dar cunoaște mãi bine starea Bihorenilor, ca „*Prietinul*“ și de accia alt punct de vedere are. În alui ochi nu suntem *ticãloși*, numai *speculanți*. Apoi lãșãm sã discute acești doi domni la olaltã, sã nu zicã „*Prietinul*“ cã noi îl facem de minciunã. Între altele dl Petrovič, serie urmãtoarele:

„*Mișcãri sociale au fost de când îi lumea și vor fi pãnã va exista omenimea, pentru-cã clasele sociale nici-când n'au fost asemenea și pentru-cã clasele sociale totdeauna au cercat și vor cerca sã-și schimbe soartea înspre mãi bine.*”

„*Mișcãrile sociale sunt deci naturale, ba chiar folositoare, pentru-cã din ele rezultã progresul omenimel.*”

„*Mișcarea așa numitã „socialistã” încã nu-i*

alta decãt o formã a mișcãrilor sociale prin urmare nimenea nu o poate osãndi pãnã atunci, pãnã-când sã manifesteze în cadrul legalitãții.“

Cu asta a cãpãtat rãspuns „*Prietinul*“ care se plãnge mãi departe, cã poporul a lãsat conducãtorii așa „*numți inteligenți*“. (De a bunã samã s'or sãturat de conducerea la tãrg) și pentru aceia, „*Prietinul*“ ar voi cu foc și cu peatrã pucioasã, sã nimicescã socialismul, între altele serie urmãtoarele:

„*Ca sã înlãturãm rãul și sã vindecãm boala trebuie sã-i cunoaștem cauza, începutul, sã-i descoperim firea și mersul, apoi sã aplicãm leacul, sã ardem și sã tãiem, dacã e de lipsã, pãnã mãi e timp de vindecare*“.

Nu-i vorbã destul de revoluționari ficeori e „*Prietinul*“, dacã noi am fi scos „*Rãvașul*“ pentru aceste rinduri ar fi fost confiscat.

Sã vedem ce zice dl Petrovič cãnd e periculos socialismul și ce este cauza? serie urmãtoarele:

„*Primejdioasã și condamnabilã devine atunci, cãnd în manifestarea ei ese din cadrul ilegalitãții. Datorința autoritãților publice este deci sã grijeascã, ca și mișcarea socialistã sã se poatã manifesta în cadrul legalitãții, ca sã nu fie silitã a se manifesta prin acte de violență, precum durere — s'a manifestat în alte pãrți ale țerei.*”

La noi însă nu sã face ce ar trebui și cum ar trebui sã se facã.

„*Mișcarea „socialistã” nu este de erã alaltã-erã, ci este veche, nu s'a putut manifesta, pentru-cã manifestarea ei în cadrul legalitãții a fost suprimatã de forța publicã.*”

Acuma începe pe unele locuri sã se manifesteze prin acte de violență. Nici în comitatul Bihorului nu-i mișcarea socialistã de erã, d'altãeri. Și dacã totuși acuma s'a manifestat și așa cum s'a manifestat acesta este *efectul restrãngerii libertãților publice*“.

Trecem darã la alt act al slãbiciunei „*Rãvașului*“ în care serie:

„*Românii din Bihor sunt în mare sãracie, din lipsa de pãmânt și din cauza blãstãmãției patimã a beției.*”

„*Și fiindcã sãracia și foamea, dar mãi ales sãtea de rachie, este cel mãi rãu sfãtãvitor, agitatorilor socialdemocrați le-a fost ușor a amãgi pe acest popor mãi înainte blãnd și muncitor, și a-l ațifa și turbura pãnã la sãlbãtãcie*“.

Aici ne oprim nițel de firmã ascunsã, și zicem cã cea mãi mare obrãznicie, și cea mãi mare ticãloșie trebuie la aceia, ca omul fãrã sã cunoascã agitațiunea cutarilor agitatori, fãrã ca sã cunoascã un principiu mare ca socialismul, sã-și iee curagiu de-al mãscãri, în loc de criticã dreaptã.“

Ori-și-cãnd dacã veți aduce un argument științific prin care mã convinge, cã socialismul nu aduce roade bune pentru popor pentru viitor, atunci cu voi fi cel dintãiu care merg sub steagul vostru.

Dar dovedește-ne prin știință, nu prin minciuni. Vãzut-ai, auzit-ai dela vre-un orator socialist, care sã fie îndemnat poporul la rachiu?

Nu! Noi întotdeauna am îndemnat poporul, ca sã învețe carte, cã știința este arma cea mãi puternicã.

Drept ai cã poporul român e lipsit de pãmânt, dar așa și proletarii altelor națiuni. Numai nu ai drept prin aceia cã declarã, cã poporul român *prin beție a ajuns la sapã de lemn*.

Așa sã vede. cã nu cunoști multiplica muncel?!

Nici aceia nu știu cã uneltele de producțiune, cum e pãmântul, mașinele și altele sunt proprietate individualã, prin a cãru putere este subjugatã munca.

Muncitorul de abia capãtã pentru puterea lui, ce o dã în arãndã, numai pe atãta cãt sã-și cumpere de mãncare. Nu cunoști fundamentul capitalului și nu cunoști munca, pentru aceia vorbești prostii și mãgãrii, cã socialiștii vreau sã împartã pãmânturile.

Noi nu vrem, ca sã împãrțim pãmânturile și nici nu cred cã-i fi cetit sau auzit dela vre-un adevãrat socialist despre asta cã noi voim împãrțirea pãmânturilor. Eși afarã cu numele și ne spune care socialist a vorbit astfel.

Dacã ești voitor de bine al poporului român, atunci nu-ți ascunde numele. Nouã nu ne esie fricã de argumentele voastre numai ieșiți la luminã, asta-i datorința voastrã, cãci voi sunteți vinovații, cã a-ți fãcut tãrg din popor.

Aceia știm cã poporul încã nu cunoaște socialismul, nu-l cunoaște pentru-cã românul a fost cel mãi lãsat de cãtrã conducãtorii sãi.

Noi într'un timp așa de scurt nu l'am putut învãța.

Pentru-cã nu e ertat sã ne adunãm, nu ne e ertat a serie dreptatea, ba ne confisã cãrțile și foile.

Da ar fi bine nu pentru una clasã ci pentru *intreaga omenime dacã am putea ca sã spunem sau sã scriem pãrerile noastre liber*.

Dacã cu armele argumentelor sãnãtoase sã luptãm ca sã se desvoalte ideile noastre.

Noi știm prea bine, cã tot socialismul va fi învingãtor și fericitã va fi omenimea apãsatã.

Rãvaș.

Scoala.

În Budapesta sunt acum o sumã de episcopi și deputați, cari în frunte cu ministrul Berzeviczy sã sfãtuesc despre reforma școalelor populare. Episcopii români sunt foarte indignați, cã în școlile românești ministrul vrea sã impunã limba maghiarã, iar domnii una cu capul vreau, cã bãieții români cã învețe limba maghiarã.

O! ce naivitate!

Acești domni vãd numai pãnã la vârful nasului. Ei își bat capul, cã ce limbã sã se învețe în școli, iar pe vremea aceea în țarã oamenii nu știu serie și ceti. Domnii sã trag de pãr pentru limbã, iar poporul

rămâne neinvățat. Asta-i adevărată politică.

Ar fi bine, ca domni din anchetă nu despre limbă să țină sfaturi, ci să hotărască mai bine, ca în fiecare comună din țară să fie școli, ca nici un om să nu fie neinvățat.

Iar despre limbă?

O, domnilor, în urmă nouă ne place a învăța și mai multe limbi. Românul n'are de a se plânge, dacă l'învață și ungurește.

Dar să-l învețe.

Și să ducă întunecimea din capul oame-nilor!

Epistolă deschisă

către domnul Ministru de agricultură.

Domnule Ministru!

Mai mulți frați de ai noștri au trimis rugare la domniavoastră, în care să roagă ca din pământurile cămărești să dați în arendă la oamenii săraci, la acei cari nu au pământ, pentru că sunt înconjurați de domni mari, cari câte 40-50, ba în unele locuri chiar câte 20-30 crăițari plătesc muncitorilor pe zi, din care plată nu poate trăi nici un om.

Așa credem că domnul Ministru va lua în considerare rugările oamenilor săraci și se va sili a le îndeplini cererea.

Mai mulți plugari,

Catastrofă.

Foile domnești is pline de plânsori. Seriu, că catastrofă mare amenință țara. Să svonește că ploii n'au fost și sămănăturile is băntuite. Sărăcie mare va fi pe anul ce vine — seriu foile domnești — și zic, că va fi o catastrofă mare.

Durere, știm și noi, că is băntuite sămănăturile și grăunțe nu vor fi. Ne doare. Dar' ce credeți, să vor schimba stările? Nici vorbă! Dar până ce a fost recoltă bună mințit-au muncitorii? Nu. Sărăcie și atunci era mare. Și nu va fi mai mare sărăcia muncitorilor nici în anul acesta. Numai cei mari au să plângă. Muncitorii nu.

Iarăș banda neagră.

Conducătorii „inteligenti” ai poporului, de care categorie să țin și popii, să plângă că „apostolii ticăloși” ai socialiștilor, toată turma au prins-o dela ei. Să miră că de ce lapadă poporul banda neagră, pe așa numiții conducători firești ai poporului.

Apoi poftiți domnilor iarăși o dovadă despre banda neagră:

În comuna Iaáz este un popă cu numele Ioan Covaci, care ca conducător firese și inteligent, pentru o înmormântare nu cere mai puțin decât 16 coroane, și să urcă până la 80 de coroane. Dacă lăsăm la o parte că el are plată fiesă, că trage biru dela naștere și dela cununii. Dacă tăcem și cu aceea că el dă putere (la care nu are drept) că bărbății aceea cari au alungat muerele, să trăească cu altele, dacă numai aceea una amintim, că venind dela înmormântare, a zis: *Doamne fie îfi mulțămesc că l'am așezat și pe acesta dracului, și dacă mai adăugăm că venerabilul consistor a fost înștiințat despre toate acestea. Ce ar zice conducătorii „inteligenti” și „firești” ai neamului din neamul românesc?*

Alți draci negri.

Din Mehala ni să serie că și acolo s'or sfătuit să țină rugă, de aceea au înconjurat biserica cu gard și dela acela care a voit să vadă parada lor au cerut 40 filerți.

Aici conducătorii „inteligenti” și „firești” sunt popa Ioan Plavoșian și învățătorul Dimitrie Roman. Dacă mult vor trăi, vor zice: aici creștinii, aici căpătați darul domnului mai lezne. Așa vor face comedie din biserică.

Bun gheșeft fac ei cu numele lui Cristos, care dacă astăzi ar trăi, i-ar zbieu pe farizeii aceea afară din biserică.

Vis despre grevă.

În lupta cu stăpânitorii, clasa muncitoare are într'altel ca armă de luptă, greva. Dacă muncitorilor nu li se dă plata cuvenită, lasă lucrul început, sau nici nu se apucă de el. Aceasta se numește grevă. Noi nici odată nu am spus fraților noștri țărani să facă grevă. Nu am spus, nici nu spunem, pentru că știm că nu sunt destul de organizați, ca să știe, să priceapă că ce însemnătate are greva. Dar nu am spus-o din acel punct de vedere, că nu voim ca frații noștri să devie întemnițați, noi știm că este o lego făcută în anul 1898, prin care muncitorii pot fi siliți la lucru prin jandari dacă au făcut contract. Cunoscând toate împrejurările acestea noi nu putem îndemna poporul la așa ceva.

Și totuși capitaliștii mari să pun la sfat țin ședințe, fac propunerii guvernului, ca să nu fie iertate adunările, și câte și mai câte. Spun că noi așțăm poporul, că voim să facem grevă generală între muncitorii plugari. Dar aste toate is numai visuri. Ei nu au liniște, nici pace, îi muștră conștiința, simt că conștiința lor nu este curată.

Puteți dormi în peac domnilor, grevă generală nu va fi, și dacă din întâmplare undeva totuși va fi grevă în Ungaria atunci nu noi, ci stomacul propriu îi așțăm.

Despre lățirea socialismului între Români.

În foile domnești cetim de multe-ori articole despre lățirea socialismului între români. Toți vorbesc de socialiști și de mișcarea lor fără ca să se ocupe serios cu ea, unii spun, că din România or așțat socialismul, ear' alții spun că jidani din Pesta, și câte și mai câte nebunii vorbesc și seriu.

Ei nu știu, ori nu vreau să știe cauza și pricina prin a cărui ajutor s'a lățit socialismul între români.

Plugarii noștri să ocupă cu agricultura, cu lucrarea pământului, dar din pricina aceea că n'a putut suporta dările și camelele acele mari au pierdut pământul, alta greutate a fost că n'a putut concura cu aceea proprietarii mari cari aveau instrumentele perfecte de producțiune ca aceea cari aveau mașini.

Nu i-a rămas alta decât puțină pășune unde creștea vitele.

În timpul din urmă și acela l'or spart, acum nu mai avea loc nici să-și crească o vacă, o oaie, gâscă a pierdut pita din gură.

Acela care era mai înainte stăpân la coliba lui, a ajuns în tabăra proletarilor, numai avea alte de vândut decât brațele și puterea.

Înmulțindu-se mașinile, creștea tabăra muncitorilor și fiind pe piață mai mult erau siliți să se vândă care de care mai lesne (ieftin), de aceea s'a început lupta între muncă și capital fără ca să fie știut numele socialismului.

Venise apoi alegerile de deputați și noi socialiștii am luat lupta activă, pe atunci erau doi români în partidă unul în Arad, altul în Timișoara, dar acestia nu să cunoșteau unul pe altul până la cel dintâiu congres, ținut la Timișoara, atunci făcură o legătură și agitau prin comitatele Arad, Timiș, Torontal, Bihor etc., și tocmăi de aceea au pus românii încredere în ei că or vîzut că-s români.

În scurt timp erau trei agitatori, acel mai ușor a fost de a-l aduce pre cântărețu bisericii cari cunoșteau mizeriile popesice.

La lățirea socialismului mult or ajutat popii cari mințiau de pre altari că socialiști vreau să împartă pământurile.

Poporul dela agitația asta s'a împărțit în două tabere, una era care avea puțin pământ, alta care era pribegită era sărăcită și ar fi vrut să aibă pământ. Pe câți iau găsit plângend și cu ce bucurie ne aștepta, crezând că noi o să le dăm pământuri.

Dar românul e foarte bun om, îl poți ușor convinge, „dacă nu ești vre-un conducător inteligent” și te dejosești să stai de vorbă cu acela care poartă opinca. Noi am spus că nu ar fi nici frumos dar nici cu drept nu e de a lua dela altul proprietatea lor.

Destul că așa a ajutat popii să vină cât de mulți să vorbim cu ei.

Mai târziu după-ce îi luminam despre diferențele între muncă și capital și pe pe viriliști pe aceea mai bogată i-am adus la partea noastră.

Ba am făcut un lucru și mai frumos, la care mare bucurie aveau unii crezând că trag foc la oala lor.

Am lățit frățietatea, am lățit dragostea între om și om.

Astăzi nici un român socialist nu face deschiinire între naționalități, în lupta între capital și muncă. Pentru că știe că toți un interes au a lupta pentru pită și lupta aceasta numai așa va putea să aibă un succes.

* * *

Nu putem și nici voie nu avem a ne ocupa mai departe deocamdată cu chestiunea asta, destul atâta, ca astăzi stăpânirea, a vîzut că ar fi bine să strîngă cu mâna cea tare, mișcarea asta.

Însă noi spunem așa: pentru-că din sus e valea și din jos e apa, de sigur că apă-i doamnă.

Am gătat lucrul, am bătucit calea, vină după noi aceea mai științifici să meargă înainte până-ce vom privi soarele din domniți.

Ne dăm silința să cinstim legile să ne supunem de aici încolo, este treaba altora. Aceia suntem convinși, că e bună odichna și pe spini, când ai o idee și vezi din zi în zi că să lățește.

Puterea cea mai mare este una socialdemocrația.

Ponta.

Badea Cârțan la redacțiunea noastră.

În una din zilele trecute ne pomenim cu badea Cârțan la redacțiunea noastră. Acest om e cunoscut de întreagă lumea, el călătorește prin toate părțile, de unde-și aduce tot felul de cărți și foi, și le păstrează, pentru a face o bibliotecă, pentru cei lipsiți de carte, ca să cetească și să se lumineze.

Cine nu-l cunoaște pe badea Cârțan și i-s'ar da ocaziune de a-l vedea în portul său de cioban, n'ar crede că el ar fi fost vre-odată prin Roma, și ar fi mâncat cu Papa (capul bisericii gr.-cat.) la o masă, ba a călătorit, și prin București, Viena, Berlin, Paris, până și în Ierusalim etc.

El a umblat prin palaturile cele mai mari și mai luxoase din lume, ca să găsească dreptatea. Dar' de geaba, că dreptatea nu a găsit-o, cu toate astea că a călătorit așa de mult, până-când n'a venit la noi. Dela noi s'a informat singur că dreptatea numai socialiștii o voesc.

Badea Cârțan singur a vîzut prin călătoriile sale, că ce mare diferență este între om și om, căci unul are prea mult ear' altul n'are nici ce mânca. El cunoaște foarte bine mizeria, căci în mizerie a crescut, vicața lui și-a petrecut-o ca cioban la oi.

Așa că de vre-o câțiva ani s'a luat în călătorie, și a călătorit până în 15 Septembrie 1903, fără să i-să fi întemplat ceva, nimenea nu i-a avut grija, că-l știa toată lumea de om cinstit, până acum în țeara sa, unde s'a născut. Despre ce i-s'a întemplat dăm următoarele:

„În 15 Septembrie, anul trecut a venit badea Cârțan din călătorie înapoi în țeara sa, trecend prin orașul Brașov, cu cărțile în spate voia să meargă înspre casă, l'a

văzut căpitanul oraşului Braşov *Farkas Lup*, şi de loc a lăsat ca să-l aresteze, singur căpitanul şi-a făcut lege, şi i-a dat 2 luni temniţă.

Dar pentru-ce?

Asta nimenea n'a ştiut! A luat dela densusul banii, şi cărţile ce le-a adus din călătorie.

În timpul acesta, cât badea *Cârţan* era întemniţat, autorităţile din Braşov, s'au făcut cu nevoie, şi-au dat alarmă că acest om ar fi un mare agitator naţionalist român, dar foarte periculos, că el adună cărţi şi la împărţeşte prin *Cârţişoara* comuna sa natală şi jur, şi agită poporul contra naţionaliştilor unguri. (Ce măgării, par'că lui badea *Cârţan*, tocmai asta i-a stat în gând, ca să agiteze contra cuiva, densusu ştie foarte bine, că fie stăpân neamţu, unguru, românul, jidanu sau turcu, îi tot un drac, tot într'un fel de persecută, până-când n'o ajunge socialismul la putere).

S'a luat autorităţile oraşului Braşov, ca bolânzii peste hotară până'n comuna *Cârţişoara* la casa lui badea *Cârţan*, ca să vadă ce fel de cărţi are el strinse. Dar negăsind pe nimenea acasă, toate uşile erau încuiate, din cauza că mama şi fraţii lui badea *Cârţan* erau duşi la câmp, autorităţile au chemat pe lăcătuşul din sat cu numele *Andrei Simon*, ca să le deschidă uşa, dar acesta n'a voit. Văzând autorităţile că n'au încotr'o s'au pus şi-au spart uşa, fără ca să întrebe pe cineva şi au intrat înăuntru.

Aşa că ce au găsit au luat, cărţile câte le-a avut badea *Cârţan*, le-a încărcat pe cară (cocii) şi le-a dus la Braşov, ba încă după-cum suntem informaţi şi banii i-a luat ce ia găsit.

Asta-i dreptatea din Ungaria!...

După două luni la trimis cu şupa pe badea *Cârţan* din Braşov, lipan fără bani şi fără cărţi.

A stat acasă un timp, şi văzând că el nu capătă nici un rezultat, a plecat din nou la Braşov, ca să-şi ceară drepturile sale.

Viteazul căpitan cum l'a văzut pe badea *Cârţan* i-s'a schimbat mintea, şi de loc îl aruncă din nou în temniţă pe 1 lună de zile. (După-cum vedem dl *Farkas* şi-a făcut singur lege, aşa este, în țeara noastră cu drepturile n'au mână te duce la spânzuraătoare).

După ce i-s'a împlinit luna de robie, la trimis din nou cu şupa spre *Cârţişoara* fără nici un rezultat.

Acum bietul om de supărat ce a fost, unde să meargă, ca să-şi caute dreptatea, a crezut să vină la Budapesta, că aici e şi regele nostru, ca să ceară audienţă şi să-i spună întâmplarea, dar n'a putut să mai ajungă în audienţă, pentru-că regele să gătească de plecare.

Acum ce era de făcut, s'a dus de a cerut audienţă la dl prim-ministru *Ştefan Tisa*, care l'a şi primit, şi ia şi făgăduit că o să-i facă dreptate, dacă cumva nu-şi va uita.

Înainte de a pleca badea *Cârţan* dela noi, ne-a făcut atenţi ca să luptăm şi mai departe, contra acelor cari fac nedreptate, că el singur a văzut că oamenii săraci, n'au nici drepturi şi nici vază, înaintea nimărui.

Cu astea şi-a luat rămas bun dela noi, şi a zis: acum am găsit dreptatea, şi voi lupta cu voi împreună pentru sfânta social-democraţie. Să trăiţi fraţilor!

ac

Cronica.

— 400 milioane. În viaţa politică să întâmplă lucruri mari. Acum se ţin şedinţele delegaţiunilor în Budapesta. Deputaţii austriaci şi maghiari s'au sfătuit despre lipsele armatei şi pe anul acesta au votat peste 400 milioane coroane pentru armată. Camera deputaţilor acum nu ţine şedinţe. De altfel în viaţa politică nu este nici o nouitate. Toate curg în modul vechiu.

— Răsboiul. Lupta între ruşi şi japonezi continuă fără încetare. Soldaţii japonezi luptă cu însufleţire şi deşi is mai slabi de cât ruşii, is hotărâţi a câştiga lupta. Japonezii luptă cu însufleţire, vreme ce soldaţii ruşi numai cu sila prind arma în mână. În zilele din urmă japonezii vreau să cuprindă *Port-Artur*, un loc foarte însemnat. Ruşii se apără din toate puterile, din semne se vede, că vor fi bătuti şi alungaţi de către japonezi. Un oraş *Kinesu*, ce zace în drumul spre *Port-Artur*, în zilele trecute a fost cuprins din partea japonezilor. Ruşii se apărau, dar japonezii au fost mai teferi şi deşi cu jertfe mari, au cuprins oraşul. Ruşii puşcau din tunuri şi soldaţii japonezi cădeau cu sutele, dar totuşi au alungat armata muscalilor. Se zice, că 15.000 soldaţi japonezi ar fi căzut la această ciocnire, dar ei nu şi-au pierdut nădejdea şi au cuprins oraşul *Kinesu* acum armata japonezilor înaintează spre *Port-Artur*, unde va fi o bătaie strânsă.

Muncitorii organisaţi din Japonia nu simt una cu guvernul. Ei zic, că nu e lipsă a vărta atâta sânge, din care numai puternicii şi cei mari trag folosul, pe când poporul îşi varsă sângele şi în urmă poartă şi cheltuelile.

— Aleşd. Din bunăvoinţa procurorului, durere, foile noastre, cari au deseris întâmplările din Aleşd, au fost confiscate şi astfel n'au ajuns în mâinile fraţilor noştri. Noi am dovedit, că în Aleşd nu poporul a făcut vărta de sânge, ci puşca jandarmărească. Acum procurorul din *Oradea Mare* a gătat cu investigaţia pornită şi o mulţime de fraţi au fost duşi în temniţa din *Oradea Mare*, unde peste câteva săptămâni se va ţine pertractarea. Vom vedea, unde-i dreptatea!

— În comuna *Kriván-Gyevár* antistia comunală strigă după stare statarială, pentru că în fiecare zi se întâmplă câte două-trei omoruri şi mai multe furturi. În mod aşa de îngrozitor s'au lătit furturile, încât ziua la amiază mare nu's siguri cu viaţa lor, acei cari vin de pe la târguri. De sigur că starea statarială se va şi proclama.

— În *Toracul mic* a fost alegere de chinez. Fraţii noştri au hotărât cu 14 zile înainte de alegere că vor candida pe fratele *Vasa Gyukici*. În ziua de alegere d-nul *solgăbirău* numai pe omul lui l'a candidat. Fraţii noştri văzând nedreptatea asta, nu au votat. Astfel fibirăul a denumit pe omul lui, dar văzând că acesta nu este demn de a ocupa locul, a denumit iarăşi pe acela care înainte de alegere a fost suspendat din cauză că a fost văzut când a sărit din fereastră dela nevasta altuia. Şi toate astea au fost făcute pentru-că fraţii noştri au voit să aleagă pe un socialdemocrat ca chinez.

Fraţii au făcut apelaţie la autoritatea supremă dar până acum nu se ştie ce rezultat va fi. La alegerea viitoare vom vedea că fraţii toţi ţin laolaltă şi numai candidatul socialdemocrat îşi vor da votul.

— Cum s'a ales chinez în *Salgó-Tarján*? Şi aici ca în toată Ungaria *solgăbirăul* a denumit pe omul său. Fraţii au apelat şi acum va fi alegere nouă. Din aceasta să vede că *solgăbirăul* nu a avut drept şi totuşi a rămas în oficiu. Asta s'a întâmplat în țara egalităţii!

— Greva amploiaţilor dela trenurile spaniole. Exemplul funcţionarilor noştri de tren l-au urmat colegii spanioli ai acestora. Merită laudă aceşti amploiaţi, fiindcă s'au pus în grevă, deşi erau îndestuliti cu leafa lor, dar s'au pus în grevă, fiindcă au vrut să ajute la victorie pe greviştii dela minele de cărbuni din *Villanueva*.

Greva este deocamdată numai parţială, de oarece se mărgineşte numai la oraşul *Madrid*, dar este teamă că va deveni generală. Greviştii au avut conflicte sângeroase cu poliţia. Alături greviştii au cerut să oprească mai multe trenuri culeându-se pe sine, dar gendarmii i-au alungat, deţinând pe numeroşi renitenţi. În urma asta greviştii instigaţi de femeile lor au atacat pe acei muncitori, cari au căleat solidaritatea. Aceştia s'au apărut cu revol-

verul, din care conflict au rezultat mai multe răni. Spiritele sunt foarte agitate. Au fost luate măsuri întinse de precauţiune, de oarece ameninţă o grevă generală.

— Sărăcia muncitorilor spanioli. În sër-muna Spanie mereu se sporeşte proletariatul în urma lipsei lucrului. Aşa în zilele din urmă mai multe fabrici au fost silite să dimită lucrătorii în lipsă de muncă, al căror număr este aproape 35.000. Aceşti lipsiţi de pâne au apelat la sentimentul de umanitate al naţiunii care a şi grăbit de obolul său, dar cine va putea susţine cu milă o mulţime atât de mare? Şi ce este mila, când aceştia au căzut jertfă capitalismului?

— Starea sëmănturilor în Austria. Raportul ministerului austriac de agricultură pentru jumătatea primă a lunii Mai constată, că sëmănturile de toamnă au erant bine în Austria. În toate locurile se poate aştepta o recoltă satisfăcătoare. Grăul e peste tot locul, afară de *Galişia* de est, bun. Sëmănturile de rapiţă sunt satisfăcătoare. Sëmănturile de primăvară au fost în toate regiunile sfârşite. Şi recolta orzului promite a fi bună în anul acesta. Fănaşele şi trifoiştele stau bine şi recolta de fân va fi bogată. Viile promit asemenea o recoltă abondentă. Tot aşa şi pometurile; după starea de până acuma, va fi un an foarte bun pentru fructe.

— O luptă cu ouă. Publicul oraşului *Oldenburg* a asistat zilele trecute la o scenă tragi-comică, care s'a întâmplat în piaţa acestui oraş. Doauă femei venite dela țeară la oraş spre a vinde ouă, s'au luat la ceartă pentru nimica toată. Cearta cu vorbe deveni din ce în ce tot mai vehementă, până-ce una din combatante, într'un moment de extremă agitaţie, puse mâna pe un ou, isbindu-l celeilalte drept în frunte. Acesta a fost semnalul unei lupte desperate cu ouă. Ouăle sburau în scurte intervale când din o parte când din cealaltă, revărsându-şi conţinutul lor bogat peste faţa şi hainele cufărişelor. Lupta s'a terminat în momentul, când s'au golit şi coşurile de ouă. Publicul, care s'a strins în jurul luptătoarelor, a urmărit cu mare interes fazele acestei lupte.

— Omor îngrozitor. Un omor îngrozitor s'a întâmplat Joi în *Hódmező-Vásárhely*. O tinără fată a fost găsită ucisă între tuşul de trestii de lângă dâlma căii ferate. Bănuiala cade însuşi asupra tatălui fetei. Totodată ni-se comunică următoarele amănunte:

Nefericita fată a trăit o vieată destrăbălată înainte de a ajunge soartea aceasta. Din *Segedin* a fost şi espulsată pentru desfrânarea în care trăia. S'a retras deci la casa tatălui ei *Vidacs Pál* în *Hódmező-Vásárhely*.

Vidacs Pál eră a anunţat la poliţie, că fata i-a dispărut. A luat 10 cor. cu sine din banii tatălui ei şi a dispărut fără nici o vorbă.

Poliţia a constatat, că fata a fost văzută ultima-ora în gara *Vásárhely*. Un polişt a şi agrăit-o.

— Unde mergi aşa tristă, Ană?

— Mă duc în lume — răspunsă cu lacrimi'n ochi frumoasa fată, — m'a lăpădat tata...

Pleca tocmai trenul dela *Segedin*, prin urmare să putea crede, că pleacă şi densusa cu trenul. Dar de unde. Înzădar au căutat-o aci.

Vineri dimineaţa însă a fost aflată în hotarul oraşului, aproape de dâlma căii ferate.

Era aruncată între trestii pe un loc mlăştinos, cu capul ucis în mod îngrozitor. Cercetarea a constatat că nefericita a fost omorită sus pe dâlma şi trită în rit de criminali ca să nu i-se poată da de urmă.

Sânge şi groază e în jurul nefericitei. S'a pornit severă cercetare.

— Osândiţi la moarte. Se comunică din *Lugoj*: Curtea cu juraţi din *Lugoj*, *Vineri* şi *Sâmbăta* au pertractat procesul ucigaşilor lui *Damascin Daminescu*. Au-

tecedențele sunt următoarele: ved. Lena Daminescu locuia laolaltă cu cumnatul ei Damaschin Daminescu, un om șgireit și foarte brutal, care nu odată a bătut-o rău. Femeia în ura ce s'a îngrămădit în ea și-a câștigat doi oameni, pe Ioan Radu și pe Ioan Popescu cari pentru 100 cor. s'au și însărcinat al omori pe Daminescu. L'au pândit în pădure și cu pari l'au ucis. Dup'aceea l'au despoiat de tot ce avea la densus. Doauă-sute doauēzece-și-cinci cor. i-au aflat la brâu pe cari i-au luat la sine și i-au ascuns. Ucigașii și-au mărturisit fapta afară de Lena Daminescu, care a zis că densa nu i-a angajat pe ucigași, ca densii s'au oferit să-l omoară pentru bani, cumnatul său. Sâmbătă dup'ameazi s'a rostit verdictul. Lena Daminescu a fost osândită la moarte prin ștreang și ucigașii la robie pe vieață.

Știință.

Formarea societăților omenești.

Mulți dintre iubiiții noștri cetitori vor fi cari n'au cetit cărți mai înalte decât biblia, de aceea noi ne-am pus de gând ca totdeauna să ne ocupăm cu știința socială, ca să învețe și aceea care poartă opinea, că ce-i societatea, ce-i omul, ce-i viața, moartea, ce-i binele și răul. Credem că iubiiții noștri cetitori vor ceti cu băgare de seama, și se vor convinge că asociațiunea noastră numai atunci va fi sănătoasă, când va fi pătrunsă de ideea socialdemocrației.

* * *

Strămoșii noștri, oamenii primitivi trăiau din pescărit și umblau rătăciți prin păduri la vânat. Inconjurați de multele pericole care venira cu lupta pentru viață. Simțiau că așa împrăștiati, așa câte unul sunt slabi. Simțiau lipsa de ași aduna puterile la olaltă pentru ca să se poată apăra de fiarele sălbatice.

Dacă unul era în pericol, ceilalți îi săreau în ajutor. Dacă unul avea lipsă de nutremânt, ceilalți împărțeau cu el. Așa s'au asociat pentru asigurarea existenței lor. Amorul propriu a fost cea d'întăiu legătură a însoțirii.

După multele nefericiri cari au inconjurat pe calea pribegită, strămoșii noștri, au fost siliți să se sfătuiască: Pentru-ce să petrecem zile cu căutarea poamelor împrăștiate? Pentru-ce să ne prădăm puterea cu alungarea și vânarea animalelor? Pentru-ce să nu le adunăm noi în jurul nostru, ca să ne susțină cu lapte, cu carne pe noi? Pentru-ce să nu i sporim noi, și din pelea lor de ce să nu ne facem îmbrăcăminte, care ne va apăra de vifor și de frig? Când așa nu ar mai trebui să ne spargem capul pentru astăzi și nu trebuie să luptăm mâne. Oamenii au prins caprele sprintene, oile fricoase, cămilele de moale, caii și altele pe cari i-au îmblânzit.

Descoperirea asta a fost cu succes. Cu aceasta s'a întemeiat viața mai comotă, cu asta a devenit omul mai odiehnit și a trăit cu plăcere mai mare. Dar s'a început lupta în creeri, au început să privească pământul și însuși pe sine.

Zile au trecut fără să se lupte pentru mâne, puteau împărțasi gândurile între sine.

Astfel s'a dezvoltat omul, a început să desclinească anotimpurile, au făcut descliniiri între poame. După ce au descoperit cum pot să le țină un timp mai îndelungat, s'au stabilit. Au făcut case, apoi au făcut sate și în urmă orașe. S'au dezvoltat popoare, s'au dezvoltat națiuni. Așa s'au ridicat oameni cu cultură, așa s'a născut arta și așa s'a format societatea și oamenii au trăit în frățietate până ce s'au stricat.

În numărul viitor voiu arăta cum s'a stricat societatea.

Petru Ponta.

Răspândiți „Adevărul“ în toate părțile! Tot felul de scrisori, întrebări și cereri sunt de a se adresa: „Adevărul“, Budapesta, VIII., József-körút 18 sz.

Martirii noștri.

De Alexandru Csizmadia.

Tradus din „Népszava“ de Gustav Auerbach

Cum au luptat frații noștri din Orosháza pe timpul goanei contra socialdemocrației? (Urmare). (5)

Era iarnă. Timpul era foarte viforos. Ningeau într'una. În asemenea timp frații nu au putut să arunce bucfarele în curțile oamenilor, căci le îngropa zăpada sub ea. Dar ei și-au ajutat astfel: Făceau din bucfar un glonț mic, pe care l'au băgat în gaura cheiei dela poartă, așa ca să se poată vedea din lăuntru colțul hârtiei. Dacă vre-unul din locuitorii casei venea să deschidă poarta, a trebuit ca mai întâi să i cadă în mână bucfarul, căci până când nu l scotea afară, nu a putut băga cheia în gaură.

În asemenea case, unde ședeau oamenii la țesut sau unde au fost adunați mai mulți laolaltă, acolo au bătut în ferestre. Dacă la lovitura în fereastră a tras cineva perdeaua la o parte, atunci îi au arătat bucfarele. Să înțelege că cei din lăuntru la vederea bucfarelor deschideau fereastră și luau bucfarele fără să știe că cine a fost acela care le a adus. După aceea cei din lăuntru le citeau cu mare băgare de seamă.

Această împărțire a bucfarelor a fost așa de bine cunoscută încât când auzeau zăgănit de hârtie, cu mare bucurie deschideau ferestrele și luau bucfarele fără să întrebe că cine a fost acela care le-a adus, căci ei bine știau că numai unul dintre socialiști a fost, și cu această convingere au fost mulțamiți.

Astfel în câteva ore toată comuna era plină cu bucfare socialdemocrate. Nici o casă n'a fost care să nu fi căpătat. Este lucru cunoscut că ceea ce își pun socialiștii în cap, aceea o aduc și la îndeplinire în ori-ce caz. Nici prin gând nu-i trecea nimănu-i că vre-unul dintre ei va uita să deie în vre-o casă bucfare.

A doua zi a fost în casa comunală lume întoarsă. Jandarii și polițiștii aveau poruncă de a merge din casă în casă, să adune aceste bucfare. Solgăbirăului îi curgea spuma din gură de ciudă. Injura pe polițiști pentru că nu au prins cel puțin pe unul din acei cari au împărțit aceste bucfare.

După trei-patru zile bărbații de încredere au primit chemare la solgăbirău. Ei au știut pentru ce sunt chemați. Dar și aceasta au știut-o, că cu mâna pe inimă pot zice că ei au împărțit bucfarele căci astfel de bucfare care nu sunt incriminate de procuror, sunt libere de-a le împărți. Cu toate acestea ei totuși au hotărît că nu vor mărturisi nimic, de ciuda solgăbirăului.

Pe masa solgăbirăului se aflau câteva din aceste bucfare. Solgăbirăul luând una din ele și arătând-o muncitorului dinnaintea lui, zise:

— Cunoști acest bucfar?

Muncitorul îl întoarse în tot felul și dându-l înapoi zise:

— Il cunosc; și eu am căpătat un asemenea bucfar. L'am și cetit, tare frumos e scris în el.

— Nu te făcea așa prost. Cine ț-i l a dat? Cum ai ajuns la el?

— Cum am ajuns la el? Apoi așa, dimineața când m'am dus ca să deschid poarta, am găsit-o în gaura cheiei.

— Și nu știi, că cine l'a pus acolo?

— Asta nu o știu. Dar nici nu mi-am dat silință ca să aflu.

— Gândește-te puțin, poate căți vei aduce aminte.

— Ori-cum m'aș gândi, nu știu.

— Vezi, eu știu.

— Dacă d-nu solgăbirău știe, atunci este bine, căci și eu voiți afla.

— Bucfarele astea nimeni altul nu le-a împărțit decât numai voi.

— Dacă numai așa știe d-nu solgăbirău, atunci nu știe bine, căci eu ne le-am împărțit.

— Apoi cine le-a împărțit?

— De sigur că polițiștii. Ei toată noaptea sunt pe uliță. Dacă nu le-au împărțit ei, pentru-ce nu și-au dat cel puțin silința de a prinde pe acela care le-a împărțit?

— Este destul de rău că nu l au prins.

— Așa este. Oare eu sunt de vină că ei nu l-au prins?

— Așa dară, D-ta rămâi la aceea, că nu le-ai împărțit?

— Eu nu le-am împărțit.

— Apoi poți merge acasă.

Autoritățile nu au fost în stare de a afla pe acei cari au împărțit aceste bucfare, cu toate că ei tare au voit să scape patria de socialiști.

Urmarea acestor lucruri a fost că solgăbirăul a început a se muia. Bărbații de încredere au hotărît că dacă autoritățile le va oprin conferințele, apoi ei vor ține adunări pe drumul de țară. Dar nu a fost nevoie de a aduce această hotărîre la îndeplire, căci autoritățile nu le a oprit conferințele.

În ori-ce caz bărbații de încredere și-ar fi ținut cuvântul, căci toți erau oameni de omenie.

Am zis mai sus că în fie-care săptămână oamenii de încredere țineau câte o conferință. Acest lucru l-au putut face iarna, dar vara acest lucru a fost greu de făcut. În timpul verei frații veneau Sâmbătă la orele 11 noaptea acasă, și Duminecă la amiază trebuiau să meargă înapoi pe câmp. Dar conferințele lor le-au ținut la orele 2 după miezul nopții, și nici odată nu a lipsit nici unul dintre ei.

Cu organizarea ei nu s'au mărginit numai pe comuna lor, dar au început a organiza și comunele din vecinătatea lor. În fie-care Duminecă câte trei-patru frați se duceau prin alte comune și plantau mărețele ideii socialdemocrate. Pentru cheltueli avea grijă organul.

Acum vom vedea ce au făcut ei pentru îmbunătățirea soartei muncitorilor? Organizarea nu se face numai ca să se zică că este organizare, ci se face pentru ajungerea vre-unui scop. Socialiștii din Orosháza nici odată nu au uitat că scopul lor este, de a schimba starea societății actuale, în sensul care este preseris în programul socialdemocrat, dar mai mult, ei s'au silit să și în prezent să îmbunătățească soarta poporului muncitor.

(Va urma).

Bursa de mărfuri și efecte din Budapesta.

Mărfuri:

Cursul din 28 Maiu 1904.

per 50 chile

1904 grâu de Octombre	— — —	9.10—9.25
„ sēcară	„ — —	6.45—6.60
„ ovēs octobre	— — —	5.65—6.—
„ cucuruz de Maiu	— — —	5.20—5.36
„ grâu nou de toamnă	— — —	8.08—8.09

Prețurile scad.

500 bucăți pentru 1 fl. și 95 cr.

Un ceas aurit cu 3 ani garanție, împreună cu lanț, o cravată modernă, 3 batiste, 1 inel cu piatră frumoasă, 1 portofel, 1 oglindă de buzunar, 1 păreche butoni de manșetă, 3 butoni de piept, 3% au dubl. 1 garnitură de scris de nikel, 1 album de fotografii pentru 36 chipuri, 1 ac de piept de damă, 1 păreche cercei sau briliante de simila, 5 obiecte comice, 20 bucăți interesante de corespondență și încă 400 diferite bucăți se capătă pentru 1 fl. și 95 cr. dacă să trimit banii înainte sau prin ramburs dela casa vieneză de export

WACHTEL H. Krakau No. 51.

NB. Pentru lucruri neconvenabile banii se dă înapoi.

Editor: Partidul socialdemocrat din Ungaria.

Redactor responsabil: Aurel Cristea.

Tipografia Fried & Krakauer, Budapesta, Lázár-u. 16